

Artistiek Bureau

Manuscripten & Typoscripten Catalogus 56

De oorlog dreef ons meer naar elkaar toe

C.A.B. Bantzing *Twee handgeschreven brieven en een gedrukte nieuwjaarsgroet aan Hans Roest*. Gedateerd: '20.V.1944', '29 XII 1944' (poststempel) en '11.XII.1947'. Diverse formaten. Twee bladen en een vouwkaart. Alleen recto. Tweemaal gesigneerd: 'C.A.B.' en 'CAB x Coby'. 11 en 18 regels. Eerste brief eenmaal gevouwen. € 75

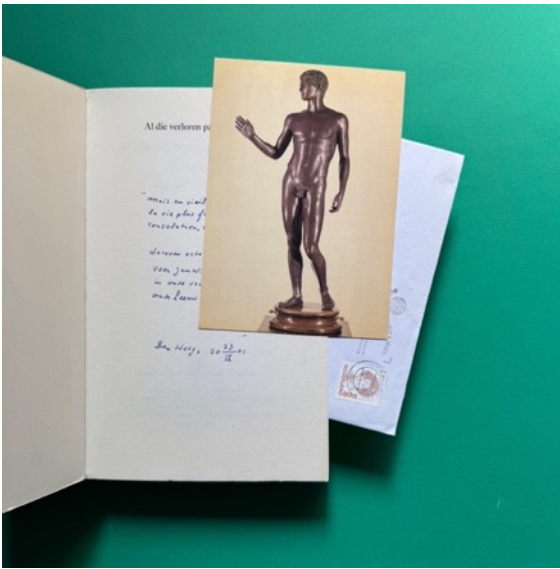
Veelzeggende briefjes, een geschreven in oorlogstijd, een handelend daarover. De eerste brief gaat over een door Roest gestuurde (clandestiene) uitgave, over welke uitvoering Bantzinger weinig enthousiast is, en over een bevriende collega. In de tweede brief, het eerste contact in lange tijd, blikkt Bantzinger haast weemoedig terug op de oorlogsjaren en meldt hij dat hij er financieel niet goed voor staat. De geïllustreerde nieuwjaarswens, 'in mineur', heeft een Bijbelcitaat en is in druk gedateerd 'de eerste januari ~ den haag | 1945'.

'Bertus [Aafjes] was inderdaad!! heel ernstig ziek die beroemde maandag. De legende klopt dus weer eens niet met de werkelijkheid.' (20 mei 1944)

'We komen weinig meer weg, en hebben alle contacten laten verslappen. De oorlog dreef ons inderdaad allen meer naar elkaar toe, en het verwondert mij niet dat dat na de bevrijding allemaal minder werd.' (11 december 1947)

C.A.B. Bantzing (1914-1985) was illustrator en schilder. Gedurende de Tweede Wereldoorlog illustreerde hij boeken en rijmprenten van diverse auteurs. Met Bert Bakker en Fokko Tamminga vormde hij de clandestiene uitgeverij Mansarde Pers. Op 9 maart 1945 portretteerde hij Roest. Hans Roest (1917-2006), redacteur-uitgever, verzamelde hartstochtelijk handschriften en (gesigneerde) foto's van Nederlandse en Vlaamse schrijvers. Het was Roest die het initiatief nam voor de clandestiene uitgave Gerrit Achterberg, *Schaatsenrijder* (Dordrecht 1944).

Literatuur Jeroen Brouwers, *Laatste plicht. Terugdenken aan Hans Roest* (Antwerpen 2018); Dirk de Jong, *Het vrije boek in onvrije tijd. Bibliografie van illegale en clandestiene belletrise* (Schiedam 1978).

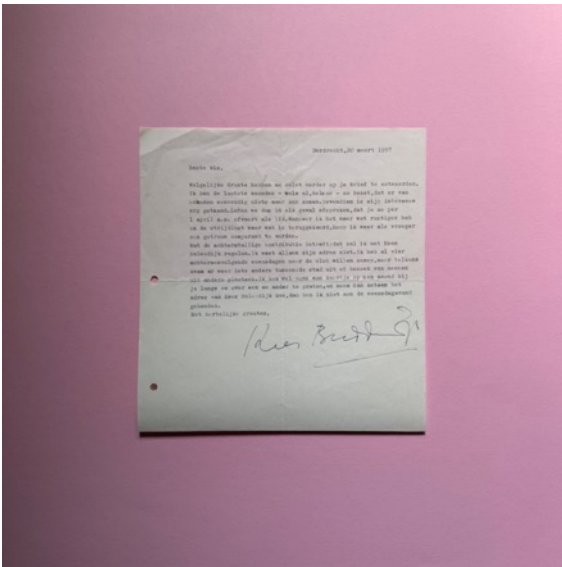
Deze slanke jongeling

F.L. Bastet *Handgeschreven ansichtkaart en een opdrachtexemplaar aan Jan Willem Aschenbrenner*. Gedateerd: '11 oktober 1991'. 105 x 148 mm. Alleen verso. Gesigneerd: 'Fred.'. 7 regels. In originele, geadresseerde envelop. Eenmaal gevouwen. € 30

Via het op de kaart afgebeelde bronzen beeld van een jonge Romein nodigt Bastet zijn vriend uit voor een uitvoering in het Concertgebouw. Deze kaart is aangetroffen in een exemplaar van Frédéric Bastet, *Al die verloren paradijzen... Van & over Louis Couperus* (Amsterdam 2001), door de auteur uitgebreid en vriendschappelijk gesigneerd.

'[...] deze slanke jongeling nodigt jou uit om met mij op zondagavond 17 november naar een concert van Concentus Musicus (Harnoncourt) te gaan, waarvoor ik mooie plaatsen kreeg van de directeur van het Concertgebouw A'dam...!'

Archeoloog, classicus, dichter en biograaf F.L. Bastet (1926-2008) hield, net als Louis Couperus, van klassieke muziek.

Wanneer de strijdlust is teruggekeerd

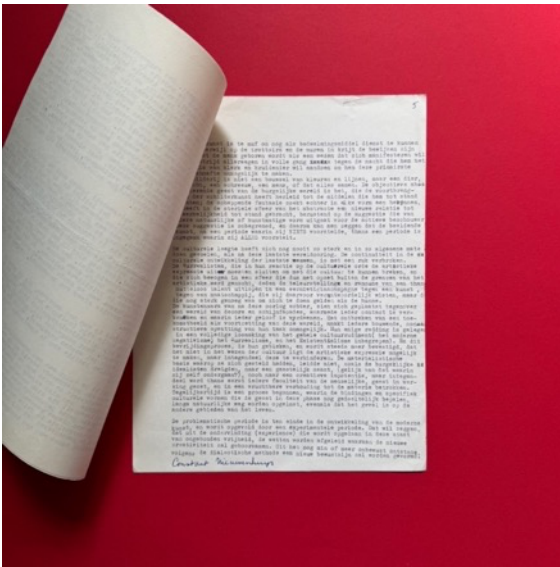
C. Buddingh' *Getypte aan Wim Klootwijk*. Gedateerd: 'Dordrecht, 20 maart 1957'. 339 x 215 mm. Een blad. Alleen recto. Gesigneerd: 'Kees Buddingh'. 15 regels. Twee perforatiegaatjes, driemaal gevouwen. € 60

Excuusbrief van een dichter met een volle agenda: Buddingh' wil zijn lidmaatschap van de schaakclub opzeggen en belooft de achterstallige contributie alsnog te betalen, al moet hij dan eerst het adres van de penningmeester zien te achterhalen.

'[...] zo bezet, dat er van schaken eenvoudig niets meer kan komen. Bovendien is mijn interesse erg getaand. Laten we dus in elk geval afspreken, dat je me per 1 april a.s. afvoert als lid. Wanneer ik het weer wat rustiger heb en de strijdlust weer wat is teruggekeerd, hoop ik weer als vroeger een getrouw comparant te worden.'

Dichter C. Buddingh' (1918-1985) hield van schaken. Hij was jarenlang actief lid van Schaakclub Dordrecht, waar Wim Klootwijk enige tijd het secretariaat bestierde. In een van de eerste in *Tirade* gepubliceerde 'Dagboeknotities' noteerde Buddingh' dat Klootwijk hem had opgebeld om tegen grootmeester Viktor Kortsjnoj te spelen.

Literatuur Wim Huijser, *Dichter bij Dordt. Biografie van C. Buddingh'* (Amsterdam 2015).

Manifest van de Experimentele Groep in Holland

Constant Typoscript 'Manifest'. Niet gedateerd. 273 x 215 mm. Vijf bladen. Alleen recto. Gesigneerd in balpen: 'Constant Nieuwenhuys'. Geniet in linkerbovenhoek. Met enkele minieme correcties in pen. € 1200

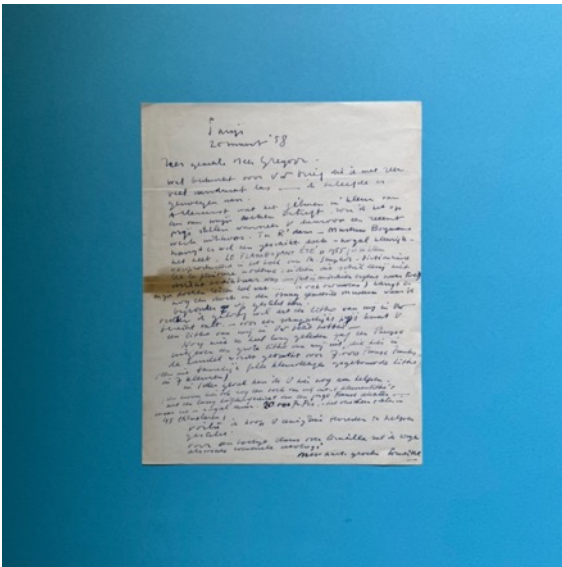
Volledige tekst van het befaamde Manifest van de Experimentele Groep in Holland, door Constant Nieuwenhuys geschreven in 1947 en gepubliceerd in de eerste aflevering van *Reflex* (1948). Dit typoscript was bestemd voor Wim J. Simons: het is door Constant vermoedelijk in de jaren 1960 overgetypt aan de hand van de oorspronkelijke publicatie die tot dan toe nooit was herdrukt. Dit is een van de belangrijkste naoorlogse teksten over moderne kunst. Canoniek Cobra.

'Een levende kunst kent geen onderscheid tussen mooi en lelijk, omdat zij geen esthetische normen stelt.'

'Een schilderij is niet een bouwsel van kleuren en lijnen, maar een dier, een nacht, een schreeuw, een mens, of dat alles samen.'

'De problematische periode is ten einde in de ontwikkeling van de moderne kunst, en wordt opgevolgd door een experimentele periode. Dat wil zeggen, dat uit de ondervinding (experience) die wordt opgedaan in deze staat van ongebonden vrijheid, de wetten worden afgeleid waaraan de nieuwe creativiteit zal gehoorzamen.'

Constant Nieuwenhuys (1920-2005) was, samen met Asger Jorn en Christian Dotremont, een van de grondleggers van Cobra. Met onder anderen Karel Appel, Corneille en Anton Rooskens vormde hij de Experimentele Groep, die twee afleveringen van het tijdschrift *Reflex* uitbracht. Wim J. Simons (1926-2005), boekhandelaar, richtte in 1953 samen met Frits Knuf en Johan Polak uitgeverij De Beuk op. Hij was een groot pleitbezorger van experimentele poëzie en correspondeerde met Hans Andreus, Gerrit Kouwenaar en Simon Vinkenoog. De literaire nalatenschap van Simons werd geveild in augustus 2008 bij De Eland te Diemen.

Nogal kleurrijk

Corneille Handgeschreven brief aan Nol Gregoor. Gedateerd: 'Parijs | 20 maart '58'. 270 x 209 mm. Een blad. Alleen recto. Gesigneerd: 'Corneille'. 32 regels. Tweemaal gevouwen, scheurtje, vlekje. € 200

Beleefde en behulpzame brief over de beschikbaarheid van allerlei werk van Corneille. Gregoor wil blijkbaar niet alleen iets aanschaffen, maar heeft bij de kunstenaar ook geïnformeerd naar het reproduceren van een schilderij van Corneille.

'Allereerst wat het filmen in kleur van een van mijn doeken betreft, zou ik het op prijs stellen wanneer U daarvoor een recent werk uitkoos. Te R'dam – Museum Boymans hangt er wel een geschikt doek – nogal kleurrijk – het heet "Le Flamboyant Été" 1955 [...] indien dit schilderij niet direkt bereikbaar was – (het is misschien ergens naar toe) mijn doeken reizen heel wat... ik ook trouwens) hangt er nog een doek in den Haag gemeente museum waar ik bijzonder op gesteld ben.'

'voor een boekje Claus over Corneille zal ik zorgen alsmede eventuele catalogi.'

De kunstenaar Corneille (1922-2010) was een van de oprichters van Cobra. Sinds 1950 woonde en werkte hij in Parijs. Nol Gregoor (1912-2000) was essayist en Vestdijk-kundige. Voor de krant en de radio interviewde hij talloze schrijvers en schilders.

Nederlands Beste Schrijvers en Bestsellerauteurs

Jan Cremer *Twee getypte brieven, een handgeschreven brief, een promotiekaart en een reclamefolder aan Gerard Reve.* Gedateerd: 'New York 5/18 '67', 'March 22nd '68 New York City, U\$A', '12.II.69' (poststempel) en 'Amsterdam, 15 september 1978'. Diverse formaten. Op briefpapier van 'Jan Cremer Cinc Studio [...]' en 'NaraiHotel'. Twee bladen en twee kaarten. Recto en verso (brieven). Viermaal gesigneerd: 'Jan Cremer'. 43, 96 en 66 regels. Gevouwen. € 800

Geruchtmakende schrijverscorrespondentie: twee uitgebreide brieven (tweemaal twee volgetikte kantjes, de marges rondom volgeschreven), een enthousiaste brief op gezeefdrukt papier, een kaart ter promotie van *Made in U\$A* bij uitgeverij Bruna en een lollige reclamefolder voor een 'authentic reproduction of an adult human penis in full erection'. In de brieven is Cremer ongeremd en zeer expliciet. De eerste brief is nogal Reviaans en sadistisch, maar van strikt heteroseksuele strekking: dit is het antwoord op een in *Propria Cures* gepubliceerde brief van Reve aan Cremer, die aanleiding gaf tot onderzoek door de zedenpolitie. In de tweede brief hekelt Cremer Holland en de Nederlandse pers. Alle gepubliceerd in Jan Cremer, *Brieven 1956-1996* (Amsterdam 2005).

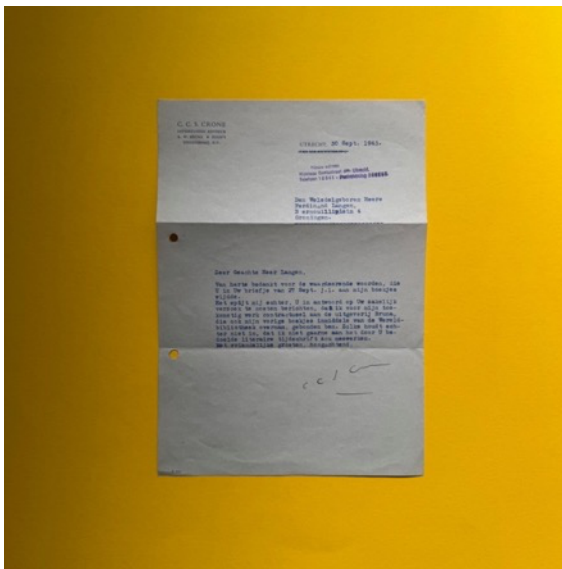
'Ik ben altijd in op blonde meiden. Mijn Typ is; Grote Blonde Stukken, liefst Duits (die zijn zo lekker hard en kunnen zo fijn snauwen en als je ze dan een knal voor de kop geeft gaan ze liggen wenen. Is dat je wel eens opgevallen; elk andere meid huilt maar een Duitse weent!) of Engels (die zijn altijd op kostschool geweest en daar hebben ze liggen rotsooien met de nonnen en medestudenten, en ze zijn altijd een beetje Lesbies maar toch bloedgeil al kunnen ze dat zo goed verbergen achter hun Engelse sophisticatedheid [...].' (22 maart 1968)

'Ik heb opeens een goed commercieel idee: wij met z'n 2'en zijn Nederlands Beste Schrijvers en Bestsellerauteurs. Zullen wij samen een boek maken met brieven?' (22 maart 1968)

'Ik ken ze: de olieballen van de Nederlandse pers. Als ze oog in oog met je staan krijgen ze een rood hoofd, mompelen wat achter hun door exceem aangevreten handen, stamelen voorzichtig een vraag en nemen het antwoord dankbaar als een hond die een koekkie krijgt en niet een trap, in zich op. Maar thuis, achter hun schrijfmachine, in hun hok, waar de geur van zware sjeek overheerst en de gewassen maandverband hangt te drogen worden zij opeens de grote jongen en ben jij De God maar een boerelul, die met elk tik op de typemachine kleiner wordt.' (15 september 1978)

In de zestiger jaren van de twintigste eeuw waren Gerard Reve (1923-2006) en Jan Cremer (1940-2024) bevriend. Er was van beide kanten sprake van bewondering. De schrijvers wisselden niet alleen brieven uit, maar ook boeken. Hun briefwisseling is evenwel nooit in druk verschenen. In haar beschrijving van het huis van Reve in Greonterp maakte Bibeb melding van twee opgeprikte foto's in een als kledingkast in gebruik zijnde bedstee: eentje van Jacky Kennedy en een van Jan Cremer. Vier uitgebreide brieven van Reve aan Cremer uit de periode 1964-1967 en een voor Cremer gesigioneerde foto van Reve werden in 2013 geveild bij Adams Amsterdam Auctions.

Literatuur Bibeb, 'G.K. Van het Reve: "Er moet een God zijn of iets dat minstens zo erg is"' (*Vrij Nederland*, 10 oktober 1964); Jan Cremer, *Brieven 1956-1996* (Amsterdam 2005).

Waardeerende woorden

C.C.S. Crone *Getypte brief aan Ferdinand Langen*. Gedateerd: 'Utrecht, 30 Sept. 1943'. 262 x 185 mm. Op briefpapier van 'C.C.S. Crone | Letterkundig Adviseur | A.W. Bruna & Zoon's | Uitgeversmij. N.V.'. Een blad. Alleen recto. Gesigneerd: 'C C S Crone'. 10 regels. Tweemaal gevouwen, twee perforatiegaten, met stempel (adreswijziging). € 125

Antwoord op een brief van een jonge collega in Groningen, die de Utrechtse auteur een zakelijk voorstel had gedaan, nadat deze zijn waardering had geuit voor het oeuvre van Crone. Crone laat Langen weten contractueel gebonden te zijn aan Bruna, maar hij zou wel willen meewerken aan zijn literair tijdschrift.

'Van harte bedankt voor de waardeerende woorden, die U in Uw briefje van 27 Sept. j.l. aan mijn boekjes wijdde.'

Ferdinand Langen (1918-2016) was, tot hij carrière maakte in *advertising*, een gewaardeerd schrijver van droogkomisch proza. Met Koos Schuur en Hanno van Wagenvoerde had hij in 1943 het plan opgevat een literair tijdschrift te beginnen, maar dat is nooit uitgevoerd. Schuur en Langen namen na de oorlog wel zitting in de redactie van *Het Woord*.

Literatuur Nick ter Wal, *De schrijfmachine. Portret van Ferdinand Langen* (Groningen 2018).

De lezer steigert bij puntjes en X'-en

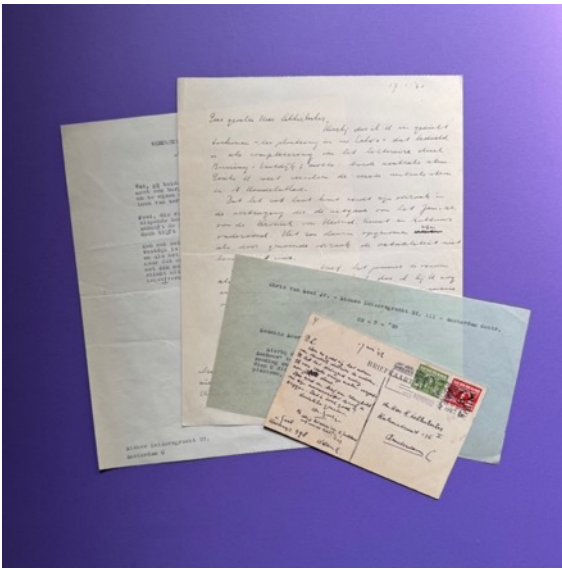
H. van Galen Last *Handgeschreven briefkaart aan Julien Weverbergh*. Gedateerd: '28 Febr. 1965'. 89 x 137 mm. Recto en verso.

Gesigneerd: 'Henk van Galen Last'. 30 regels. Twee perforatiegaatjes. € 30

Vriendelijk schrijven van de editeur van de brievenuitgave Ter Braak-Du Perron, die zijn wijze van censureren verdedigt. Van Galen Last informeert daarnaast naar de verschijning van de tweede aflevering van *Komma* en een kritisch stuk van Herwig Leus over Willem Frederik Hermans.

'Ik begrijp van iedere lezer dat hij steigert bij puntjes en X'-en, maar ik kan me toch ook niet goed voorstellen dat het zich niet laat indenken dat een integrale uitgave nu, anno 1965, nu allerlei mensen nog leven, onmogelijk is.'

Henk van Galen Last (1921-1989), leraar geschiedenis, bezorgde de vierdelige brievenuitgave van Menno ter Braak en E. du Perron. Julien Weverbergh (1913-2023), leraar Frans, maakte naam met de gestencilde tijdschriften *Bok* (1963-1964) en *Mep* (1965-1968). Zowel Van Galen Last als Weverbergh polemiseerde met Willem Frederik Hermans over E. du Perron.

Discussie definitief gesloten

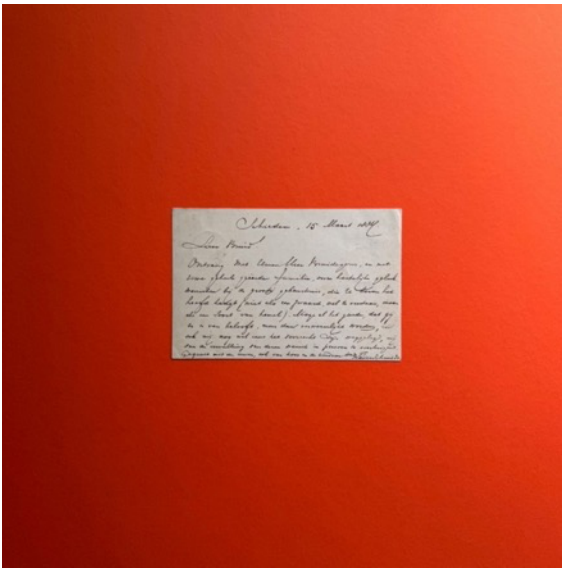
Chr.J. van Geel *Getypte brief, een handgeschreven brief met een getypt gedicht en een handgeschreven briefkaart aan Kees Lekkerkerker*. Gedateerd: 'Nieuwe Keizersgracht 31, III – Amsterdam Centr. | 23-7-'39', '17-1-'40' en '17 mei '42'. Diverse formaten. Drie bladen en een kaart. Alleen recto. Driemaal gesigneerd: 'Chr van Geel jr'. 17, 10 en 11 regels. In twee originele, geadresseerde enveloppen. Gevouwen. € 400

Vroege, tot op heden onbekende brieven van de jonge dichter aan de samensteller van *In aanbouw*, een literaire almanak voor jongeren. De eerste brief begeleidt een vers voor *In aanbouw* (door Lekkerkerker afgewezen en geretourneerd). Bij de tweede, uitvoerige brief voegt Van Geel zijn gedicht 'Werumeus op fatsoensvoeten of "Stem der jeugd"' bij, als reactie op een polemiek tussen J.W.F. Werumeus Buning en S. Vestdijk. Vestdijk zelf heeft Van Geel zijn zegen gegeven. Op de briefkaart vraagt Van Geel dringend om de adressen van Hendrik de Vries en Karel Jonckheere. Met Lekkerkerkers handgeschreven concept van het afwijzende antwoord op Van Geels eerste brief.

'Daar Vestdijk mij schreef, het jammer te vinden als het ongepubliceerd bleef, doe ik bij U nog een poging. (In de dagbladen is de discussie over het onderwerp definitief gesloten.)'

Kees Lekkerkerker (1910-2006) was zijn hele lange leven letterkundig: redacteur, secretaris, editeur, schatbewaarder. Pas na de Tweede Wereldoorlog bewoog Chr.J. van Geel (1917-1974) zich van de beeldende kunst naar de poëzie. Van de brieven van Chr.J. van Geel is helaas slechts een klein deel gepubliceerd.

Literatuur Wim Hazeu, *Vestdijk. Een biografie* (Amsterdam 2005); Menno Voskuil, *Lagere aap. Het leven van Kees Lekkerkerker* (Den Haag 2014).

Als een soort van hemel

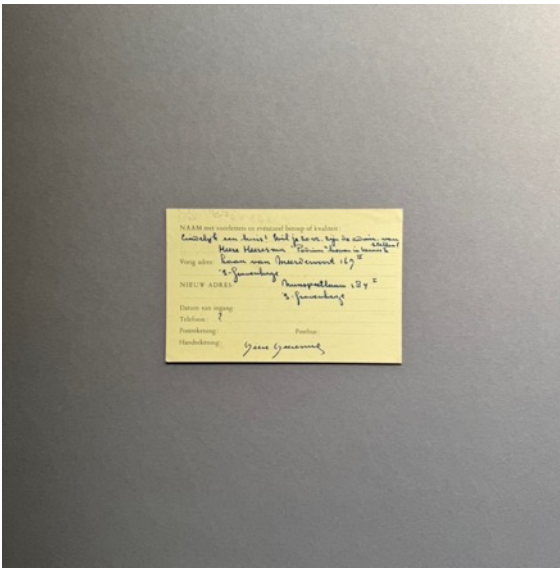
François HaverSchmidt *Handgeschreven briefkaart aan Anna Rombouts*. Gedateerd: 'Schiedam, 15 Maart 1884'. 91 x 137 mm. Een kaart. Alleen verso. Gesignd: 'Fr. HaverSchmidt'. 9 regels. Met poststempels van Schiedam en Rijswijk. € 300

Fraai geformuleerde felicitatie voor een bruid en een bruidegom in Rijswijk. HaverSchmidt spreekt ook de hoop uit het paar nog eens in persoon te mogen feliciteren. Hij ondertekent mede namens zijn vrouw en kinderen.

'Lieve Bruid. Ontvang met Uwen Bruidegom, en met Uw geheele geëerde familie, onze hartelijke gelukwensen bij de groote gebeurtenis, die U boven het hoofd hangt (niet als een zwaard, wel te verstaan, maar als een soort van hemel).'

François HaverSchmidt (1835-1894) was dominee in (achtereenvolgens) Foudgum, Den Helder en Schiedam. Onder het pseudoniem Piet Paaltjens publiceerde hij in *Snikken en grimplachjes* (1867) zijn humoristische en romantische poëzie. Anna Elisabeth Rombouts (1844-1912) zou op 29 maart 1884 trouwen met Eduard Jan Hoos (1843-1923).

Literatuur openarchieven.nl.

Eindelijk een huis

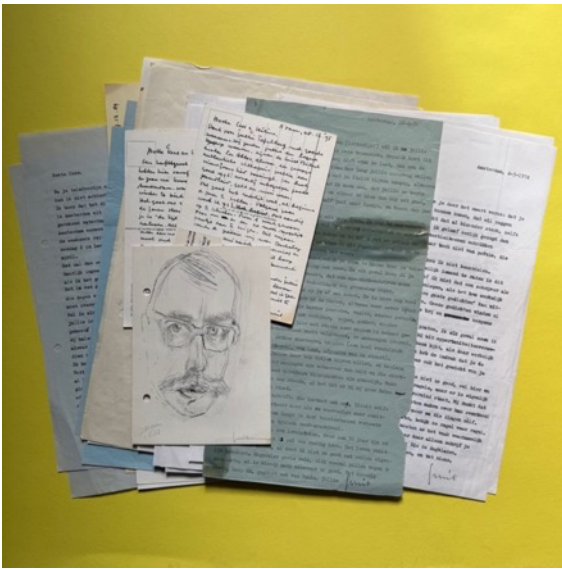
Heere Heeresma *Handgeschreven adreswijziging aan C. Buddingh'*. Gedateerd: '26 VIII 1957' (poststempel). 90 x 137 mm. Een kaart. Alleen verso. Gesigneerd: 'heere heeresma'. € 45

Voorgedrukte adreswijzigingskaart van PTT, met voorgedrukte 4-centszegel naar ontwerp van J. van Krimpen, door Heeresma met balpen ingevuld.

'Eindelijk een huis! Wil je zo vr. zijn de admin. van "Podium" hiervan in kennis te stellen?'

C. Buddingh' (1918-1985) vormde in 1957, samen met Simon Vinkenoog, de redactie van het literaire tijdschrift *Podium*. In die jaargang verschenen van Heere Heeresma (1932-2011) de verhalen 'In het voorbijgaan' en 'Gallico'. Heeresma verhuisde van Laan van Meerdervoort 167-II naar Nunspeetlaan 184-I en bleef dus in Den Haag wonen.

Literatuur Wim Huijser, *Dichter bij Dordt. Biografie van C. Buddingh'* (Amsterdam 2015).

Concreetheid, scherpheid en relativering

Gerrit Kouwenaar *Elf getypte brieven, acht handgeschreven ansichtkaarten en een handgeschreven nieuwjaarswens aan Cees de Jong*. Periode: 1972-1997. Diverse formaten. Recto en deels verso. Alle gesigineerd: 'Gerrit'. Twee perforatiegaatjes, gevouwen, met enkele scheurtjes. € 1500

Verrassende verzameling van veelal zeer uitvoerige brieven aan een overzeese collegadichter. Een soms wat korzelige Kouwenaar schrijft hem over allerlei persoonlijke besognes en veranderingen in zijn leven en zijn geboorteland. Plichtsgetrouw analyseert hij de gedichten die De Jong hem toestuurt: Kouwenaar is kritisch op details, maar doorgaans bemoedigend. Hij filosofeert in deze brieven over poëzie en dichterschap en geeft desgevraagd uitgebreide toelichtingen op eigen werk. Interessant is het commentaar van de dichter op bepaalde regels en woordcombinaties in zijn bundel *volledig volmaakte oneetbare perzik*.

'Er is hier veel veranderd in die jaren, heb ik de indruk, althans voor zover ik dat zelf bekijken kan. Alles is harder geworden, vuiler, minder gezapig, minder "hollands", maar ook eerlijker, vrijer, gekker, minder provinciaals. We zitten hier met steeds meer mensen op mekaar gepakt, heel west-nederland raakt volgebouwd, de autowegen propvol, luchtvervuiling, akties daartegen, hippies (een heel vondelpark vol, erg internationaal, erg leuk, afgezien van de stront).' (16 april 1972)

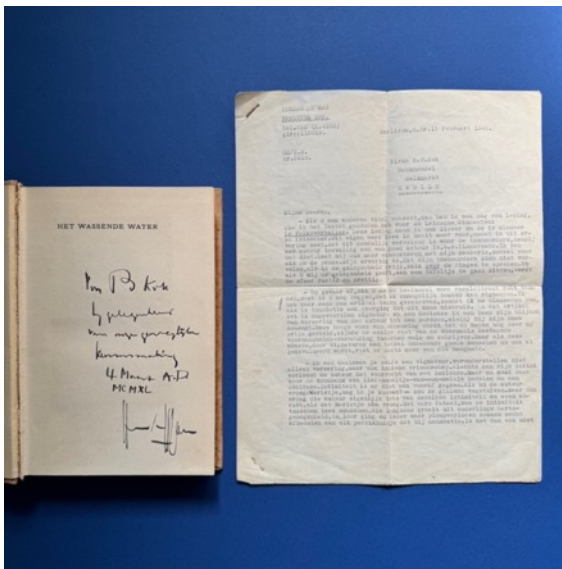
'Ga ze opnieuw door de mangel halen, bekijk ze regel voor regel, verhelder ze, scherp ze bij. Nu moeten ze het vaak voornamelijk hebben van de goede bedoeling, maar daar alleen schrijf je geen goeie gedichten mee.' (4 maart 1974)

'[...] goeie poëzie is minder vaak een zaak van begenadigde getalenteerdheid dan van een voortdurende en alerte zelfkritiek. Wat voor je eigen gevoel niet voor de volle 100 % is waargemaakt, moet je onder je houden, dwz opknappen of weggooien. Beter één werkelijk perfecte bundel in voor mijn part 10 jaar dan drie of vier in dezelfde periode die best aardige dingen bevatten maar het als geheel niet halen. "Wat niet goed is is niet geschreven".' (30 september 1980)

"Zweven naar het niets" is op zichzelf een goeie titel, als ik hem althans juist interpreteer, want daar zijn we allemaal mee bezig op onze leeftijd, maar dat moet je dan wel met "iets" waarmaken, dwz met je voeten op de grond en zonder slachtofferig gezeur. Dus met alle concreetheid, scherpheid en relativering die je binnen je eigen situatie en ervaringen kunt opbrengen. Iets anders zit er niet op, want dood gaan wij toch wel.' (5 februari 1990)

Cees de Jong (1931-?), handelsreiziger in textiel, vestigde zich in 1954 in Kaapstad, waar hij met Jan Greshoff bevriend raakte. Na zijn officiële debuutbundel *Gaten in de muur* (Haarlem 1972) publiceerde hij nog een dozijn dichtbundels. Omstreeks 1964 leerde hij Gerrit Kouwenaar (1923-2014) kennen. Met zijn echtgenote Helene verbleef Cees de Jong wel eens bij de Kouwenaars in Amsterdam en Les Abbès (Frankrijk).

Literatuur Arjen Fortuin, *men moet. biografie van gerrit kouwenaar* (Amsterdam | Antwerpen 2023).

Een signature en een dedicace in een boek zijn blijken van vereering

Herman de Man *Getypte brief en een opdrachtexemplaar aan Bernardus Kok*. Gedateerd: 'Berlicum, N.Br. 15 Februari 1940'. 275 x 214 mm. Twee bladen. Alleen recto. Gesigneerd. 41 regels. Tweemaal gevouwen, nietje, ezelsortje. € 200

Saillante en geestige brief over een geplande lezing van De Man voor een Zwolse boekhandel en vervolgens, zeer uitvoerig, over de verhouding tussen volk en schrijver en de betekenis van een gesigneerde opdracht. Herman de Man is in principe tegen signeursessies: hij vindt dat een handtekening van een auteur alleen voorbehouden is voor intimi. Deze brief is aangetroffen in een vijftiende druk van Herman de Man, *Het wassende water* (Rotterdam 1937), door de auteur vriendschappelijk gesigneerd [!] voor de Zwolse boekhandelaar.

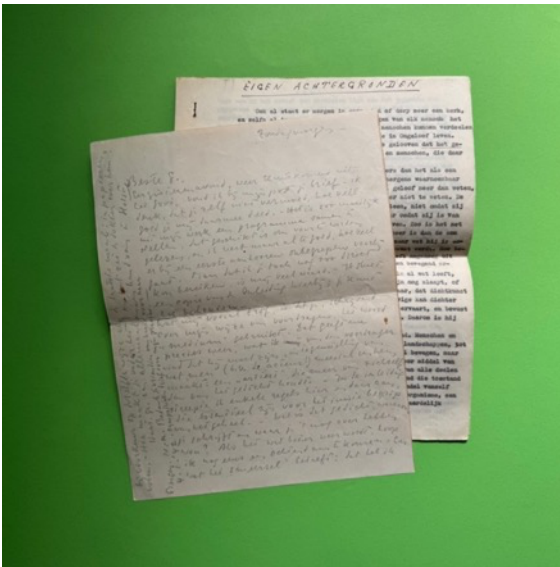
'Uit eigen werk lees ik nooit meer voor, omdat ik uit ervaring weet, dat dit doodelijk vervelend is voor de toehoorders, tenzij een auteur toevallig ook een goed acteur is, b.v. Timmermans. Ik ben dat niet. Laat mij dus maar aandokteren met mijn causerie [...].'

'Een signature en een dedicace in een boek zijn blijken van vereering van den auteur tot den persoon, wie(n) hij zijn boek schenkt. Deze hooge vorm van schenking wordt tot op heden nog zeer op prijs gesteld, zijnde de eenige rest van de voormaals bestaande voornaamheids-verhouding tusschen volk en schrijver. Maar als deze waarde, door signaturen aan totaal onbekende goede mensen nu ook al gedevalueerd wordt, rest er niets meer van die hoogheid. – En een dedicace ja zelfs een signatuur, veronderstellen niet alleen vereering, maar ook intieme vriendschap.'

Ongepubliceerd, maar zeer publicabel.

Bernardus (Ben) Kok (1906-1991) volgde zijn vader op als boekhandelaar in de firma H.H. Kok Bzn. te Zwolle. Ondanks zijn toenemende angst voor de gevolgen van een wereldoorlog reisde de Joodse schrijver Herman de Man (1898-1946) begin 1940 nog door Nederland en België. Op maandagavond 4 maart 1940, in de Boekenweek, vertelde De Man op uitnodiging van de boekhandels H.H. Kok en W.J. Berends in het Zwolse hotel Van Gijtenbeek over 'de volksverteller'.

Literatuur Gé Vaartjes, *Herman de Man. Een biografie* (Soesterberg 1999); delpher.nl.

Wat ik van den voordrager vind dat hij moet zijn

A. Roland Holst *Handgeschreven brief aan Gerrit Groet met een getypte lezing*. Gedateerd: 'Bergen N.-H. | 4.i.'42'. 269 x 210 en 274 x 215 mm. Negen bladen. Alleen recto. Gesigneerd: 'Holst'. 31 regels. Eenmaal gevouwen. Enkele roestplekjes door verroest nietje. In originele, geadresseerde envelop. € 400

Uiterst belangwekkende, aan een bevriende boer in Warmenhuizen gericht brief, die een 'copie' van een lezing van Roland Holst begeleidt. Roland Holst is geraakt door de brief van Groet en is het met hem eens over het voordragen van teksten. Hij hoopt nog eens langs te komen om een zeker gedicht te bespreken en sluit af met een nogal cryptische zin over een ruil.

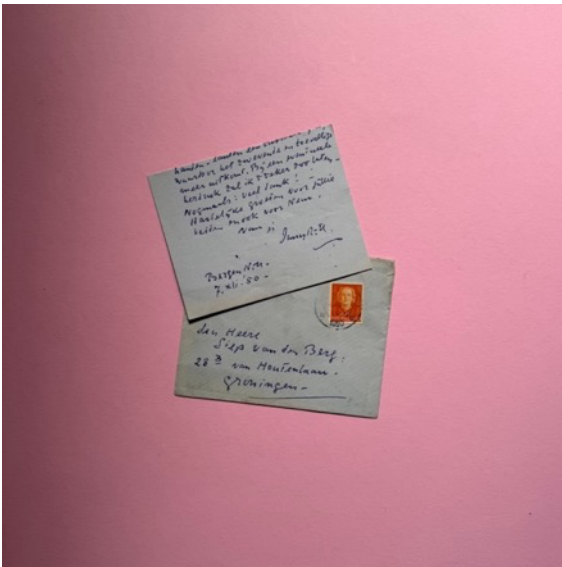
Bijgevoegd is een doorslag van het typoscript van de belangrijke poëtische tekst 'Eigen Achtergronden', met tien soms tamelijk uitgebreide correcties en aanvullingen in het handschrift van de auteur. Zo haalde Roland Holst op het vierde blad een zin door en voegde hij in de marge vier betekenisvolle regels toe. Met zijn lezing over 'eigen achtergronden', geschreven begin 1941, trad Roland Holst gedurende de Tweede Wereldoorlog meermaals op. In 1944 verscheen *Eigen Achtergronden* voor het eerst (clandestien) in druk.

'Eergisterenavond, weer thuiskomend uit het Gooi, vond ik bij mijn post je brief – ik denk, dat je zelf niet vermoed, hoe véél goed je mij daarmee deed.'

'Wat mij vooral trof, is dat je, schrijvend over mijn wijze van voordragen, het woord "medium" gebruikt. Dat geeft nu precies weer, wat ik van den voordrager vind dat hij moet zijn, in tegenstelling van wat "men" (b.v. de acteur!) meestal van hem maakt: een "artiest", die meer van zichzelf dan van het gedicht houdt.'

Gerrit Groet (1891-1947) was een idealistische boer te Warmenhuizen, met een grote belangstelling voor kunst en politiek. In de oorlog hielp hij A. Roland Holst (1888-1976) aan voedsel en verborg hij een deel van de boeken en papieren van de dichter. Uit deze brief blijkt nog eens dat Roland Holst bijzonder gesteld was op zijn 'boerenvriend'.

Literatuur Jan van der Vegt, A. Roland Holst. *Biografie* (Baarn 2000).

De bijna speelsche toevalligheid van de sterren

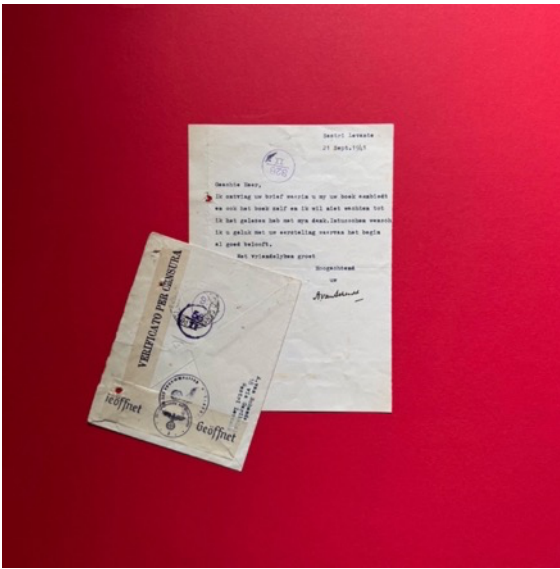
A. Roland Holst *Handgeschreven brief aan Siep van den Berg*. Gedateerd: 'Donderdag' en 'Bergen N.H. | 7.xii.'50'. 177 x 113 mm. Een blad. Recto en verso. Gesigneerd: 'Jany R. -H.'. 40 regels. Met envelop. Verticale vouw. € 120

Hartelijke, persoonlijke dankbrief van de dichter aan de beeldend kunstenaar in Groningen, die Roland Holsts gedicht 'De vagebond' als rijmprint had uitgegeven. Aan de zending van deze rijmprint had Van den Berg een exemplaar gevoegd van de rijmprint Gerrit Achterberg, *Woord* (Groningen 1950). Roland Holst is over beide gelimiteerde uitgaven zeer enthousiast.

'Deze druipende, dampende en duistere rottag werd vanmorgen al bij voorbaat goed gemaakt door mijn door jou verlucht jeugdgedichtje – zowel door de ijle nuanceering als door de bijna speelsche toevalligheid van de sterren, die zelfs even aan een clownspak doen denken, heb je het dolende van het gedichtje gesuggereerd op een wijze, die door geen directe illustratie bereikt had kunnen worden.'

'Van harte dank, ook, voor je vrijgevigheid! en ook voor het ontroerende gedicht van Gerrit A., waar je, vooral door de doordringende werking van de twee kleuren op elkaar, zoo bijzonder treffend het vreemde tusschengebied oproept, waaruit zijn gedicht ontstond.'

'De vagebond' is een van de bekendste verzen van A. Roland Holst (1888-1976), 'Prins der Dichters'. De bewuste exemplaren van Van den Bergs rijmprinten bevinden zich in de collectie van het Literatuurmuseum, als bijlagen bij de vier brieven die Siep van den Berg (1913-1998) aan A. Roland Holst schreef.

Geluk met uw eersteling

Arthur van Schendel *Getypte brief aan Jan Willem Hofstra*. Gedateerd: 'Sestri Levante | 21 Sept. 1941'. 201 x 143 mm. Een blad. Alleen recto. Gesigneerd: 'A.vanSchendel'. 5 regels. In originele, geadresseerde envelop. Gevouwen, twee perforatiegaatjes. Envelop met stempels ('Oberkommando der Wehrmacht') en etiketten ('Verificato per Censura'). € 75

Bemoedigend briefje aan een jonge collega, die Van Schendel zijn debuutroman had gezonden.

'Intusschen wensch ik u geluk met uw eersteling waarvan het begin al goed belooft.'

Jan Willem Hofstra (1907-1991) debuteerde in september 1941 met de psychologisch-realistische roman *De vrienden van mijn vrienden*, die critici aan het werk van Couperus deed denken. Arthur van Schendel (1874-1946) woonde lange tijd in Sestri Levante (Italië) en kon na het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog niet terugkeren naar Nederland.

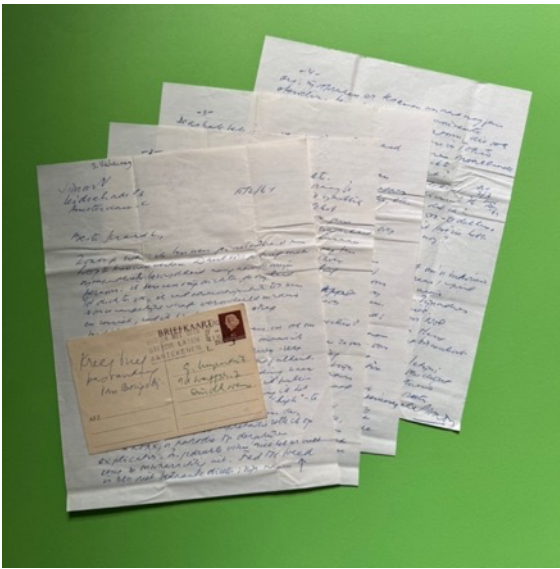
Ik kan langs komen om te signeren

Jan Siebelink *Handgeschreven brief aan André Swertz en een luxe-exemplaar*. Gedateerd: '25 III | 2012'. 210 x 210 mm. Op briefpapier van 'Jan G. Siebelink | Concordialaan 2 [...]'. Een blad. Alleen recto. Gesigneerd: 'Jan'. 7 regels. In originele, geadresseerde envelop. Eenmaal gevouwen. € 75

Korte brief over het maken van een afspraak voor het signeren van een kleine oplage. Eind 2011 had André Swertz van zijn vaste boekbinder vernomen dat de verloren gewaande oplage van de luxe-editie van J.-K. Huysmans, *De Bièvre* (Utrecht 1983) was gevonden. Siebelink, vertaler van het boek, verklaart zich bereid om de oplage alsnog te nummeren en signeren. Dit briefje is aangetroffen in een luxe-exemplaar van het betreffende boek, door de auteur genummerd '1' en gesigneerd.

'Ik ben ook vaak in Utrecht en kan langs komen om te signeren.'

André Swertz (1947-2021) was vanaf 1976 eigenaar van antiquariaat Reflex. Onder die naam bracht hij ook herdrukken van tijdschriften en literaire bibliofiele uitgaven op de markt.

Elke belevenis van bewustwording is waardevol

Simon Vinkenoog *Handgeschreven brief en een handgeschreven briefkaart aan Gerard Luyendijk*. Gedateerd: '1 XI 1963' (datum poststempel) en 'Leidsekade 83 | Amsterdam-C | 15/2/64'. Diverse formaten. Vier bladen. Alleen recto. Tweemaal gesigineerd: 'Vinkenoog' en 'Simon'. 8 en 106 regels. Driemaal gevouwen, wat gekreukt. € 175

Lange en relevante brief van Vinkenoog, geschreven aan de vooravond van zijn veroordeling voor het bezit van marihuana, naar aanleiding van de hem voorgelegde uitgewerkte tekst van een interview. De schrijver laat zich in bedekte termen uit over het nemen en verspreiden van drugs en geeft vervolgens een 'close-reading' van een parodistisch verhaal dat hij onlangs schreef toen hij *high* was. Voorts onder meer over meditatie, het onderbewustzijn, *Psychedelic Review*, een science-fictionverhaal dat hij in 1950 schreef, de verkoop van overdrukken van zijn *Podium*-bijdrage die de proceskosten moet dekken. De briefkaart gaat over het maken van een afspraak.

'[...] bel even van tevoren 67540 hoe laat; en lees interview in Podium.' (1 november 1963)

'[...] ik vertrouw je op dit ogenblik wel zover, dat ik geen inzage v/d tekst vooraf hoeft te hebben, en ik ben ook geen paranoïde figuur à la WFH [= Willem Frederik Hermans] om naderhand te chicaneren [...]' (15 februari 1964)

'Elke belevenis van bewustwording (of die nu via Krishnamurti, yoga, marihuana, concentratie, of andere middelen & wegen geschiedt) is waardevol, zodra je weet welke weg je deze waarde moet laten inslaan: de weg van bevrijding, leven, – je kent mijn refrein.' (15 februari 1964)

Simon Vinkenoog (1928-2009) was de meest geestverruimde der dichters. Hij experimenteerde met allerlei (synthetische) drugs en pleitte al vroeg voor de legalisering van cannabis. Het was Vinkenoog die Willem Frederik Hermans aan mescaline en marihuanasigaretten hielp. Gerard Luyendijk was redacteur van het 'algemeen onafhankelijk Eindhovense studentenperiodiek' *Bourgond* (1961-1964) en hield voor dat blad ook uitgebreide vraaggesprekken met Willem Frederik Hermans, Gerard Reve en Jan Wolkers. Joris Luyendijk is zijn zoon.

